

УДК [339.9+ 330.322.3 : 37]

ІНВЕСТИЦІЇ У РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В КИТАЇ**Українець Л.А., к.е.н***Львівський національний університет імені Івана Франка*

Людський капітал – це важлива передумова здобуття економікою країни порівняльної переваги у міжнародних економічних відносинах. На даному етапі існує очевидне відставання в обсягах інвестицій у людський капітал в Китаї порівняно з розвиненими країнами. У статті з точки зору суміжних концепцій людського капіталу та інвестицій аналізуються причини сповільнення інвестицій у людський капітал і розглядаються можливі заходи подолання цього відставання, яке спостерігається також і в Україні. Аналіз показав, що у Китаї назріла проблема удосконалення якості освіти, зміни традиційної орієнтації навчання на підготовку до іспитів та реформування освітньої структури, яка має відповідати потребам зростаючої економіки. Конфігурація освітніх ресурсів демонструє недостатню розвиненість центральних та західних регіонів, а також сільських областей. Ще однією важливою сферою, яка впливає на формування людського капіталу, є охорона здоров'я. Загалом рівень охорони здоров'я у Китаї є значно нижчим, ніж у розвинених країнах. Дослідження доводить необхідність втілення медичної реформи, пов'язаної з соціальним страхуванням та встановленням національної системи спостереження, профілактики та лікування основних хвороб. Також проведений аналіз показав, що основною перешкодою для удосконалення якості людського капіталу в Китаї залишається сегментація ринку робочої сили. Для подолання цієї проблеми необхідно забезпечення вільного руху робітників. Існують побоювання, що внаслідок цього села Китаю знелюдніють. Тим не менш, при відкритому ринку внутрішні міграційні потоки безумовно прийдуть до рівноваги. В той самий час це стане ще одним кроком для покращення якості людського капіталу в Китаї. Для досягнення сталого економічного зростання Китай потребує втілення довготермінової стратегії інвестування у розвиток людського капіталу, що передбачає спільні зусилля уряду, суспільства та ряду організацій. Покращання якості людського капіталу неодмінно призведе до зростання доходів громадян і стане основною зростання споживчого попиту. Це посилить внутрішній базис економічного зростання.

Ключові слова: людський капітал, інвестиції в людський капітал, охорона здоров'я, економічний розвиток

UDC [339.9+ 330.322.3 : 37]

INVESTMENTS IN HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN CHINA**Ukrainets L., PhD in Economics***L'viv National University named after Ivan Franko*

Human capital is an important prerequisite for the country's economy gaining comparative advantage in the international economic relations. At present stage, there

is a clear lag in investment in human capital in China compared with developed countries. This article analyzes the reasons for slowdown of investment in human capital from the perspective of related concepts of human capital and investment and discusses possible measures to overcome this backlog, which is observed in Ukraine as well. The analysis shows that in China there is the problem of improving the quality of education, changing the traditional orientation training to prepare for the examination and reforming the educational structure responsive to the needs of the growing economy. The configuration of educational resources demonstrates the underdeveloped central and western regions and rural areas. Another important area that affects the formation of human capital is healthcare. Overall levels of healthcare in China are much lower than in developed countries. The study shows the need for the implementation of health reform related to social insurance and establishment of a national system of surveillance, prevention and treatment of major diseases. The analysis also suggests that the main obstacle to improving the quality of human capital in China is the segmentation of the labor market. To overcome this problem, free movement of workers is needed. Within the open market, the internal migration flows certainly come to equilibrium. At the same time it will be another step to improve the quality of human capital in China. To achieve sustainable economic growth China requires implementation of long-term strategy of investing in human capital, which involves joint efforts of government, society and the range of organizations. Improving the quality of human capital inevitably lead to higher incomes and will be the main growth in consumer demand. This will strengthen the basis of internal growth.

Keywords: human capital, investment in human capital, health care, economic development

Актуальність проблеми. Достатньо відомим є той факт, що протягом останніх тридцяти років мігранти з Китаю суттєво посприяли успішному розвитку економіки своєї батьківщини, особливо під час першої стадії лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків. Вони стали вагомим джерелом притоку до Китаю прямих іноземних інвестицій, управлінських ноу-хау, інформації про іноземні ринки [1]. Внесок китайського людського капіталу в економічний розвиток країн Південно-Східної Азії також вивчався досить ґрунтовно і було зроблено висновок, що транскордонний бізнес та підприємницькі мережі китайських мігрантів стали одним з найбільш важливих чинників розвитку процесів регіональної економічної інтеграції у Південно-Східній Азії [2, 3]. Але на даному етапі існує очевидне відставання в обсягах інвестицій у людський капітал в Китаї порівняно з розвиненими країнами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першим дослідником, який торкався теми людського капіталу, був А.Сміт, який у «Багатстві народів» виділив чотири види основного капіталу. Четвертим видом він називає «суспільство, оскільки усі жителі мають корисні вміння» [4]. Засновник теорії людського капіталу Т.Шульц наводить пояснення концепції людського капіталу. Він наголошує, що люди мають знання та вміння. Ці знання та вміння є капіталом, результатом продуманих інвестицій [5]. Прямі витрати на освіту, охорону здоров'я, заходи, спрямовані на удосконалення ефективності внутрішньої міграції – це приклади формування людського капіталу.

Інвестиції – це важливе економічне поняття, яке передбачає вкладання коштів чи ресурсів з метою отримання майбутнього прибутку чи соціального результату. Т.Шульц наголошував, що капіталовкладення у людський капітал також є інвестиціями. Багато видів споживання є такими інвестиціями. Економічний словник визначає інвестиції у людський капітал, як цілеспрямоване вкладення засобів у галузі і сфери, що забезпечують поліпшення якісних параметрів людини, у першу чергу його робочої сили (рівня освіченості, розвитку інтелекту, творчого потенціалу, фізичного і психічного здоров'я, системи мотивації, ціннісних установок і т.д. [6] Один з видатних теоретиків цієї концепції Г. Бекер вважав, що інвестиції в людський капітал використовуються для зростання людської свідомості і впливають на їхній майбутній грошовий дохід і споживання [7]. Це трактування здобуло широке визнання і досі використовується.

У подальшому Т.Шульц вивів п'ять категорій економічної вартості людини: здатність до навчання, здатність виконувати осмислену роботу, різноманітність культурної та рекреаційної діяльності, креативність та вміння діяти в неоднозначних ситуаціях. Також різноманітні аспекти формування і розвитку людського капіталу досліджувались в роботах вітчизняних та закордонних вчених: М. Спенсера, Р. Лукаса, Д. Ромера, В.С. Гойло, М.М. Крітського, І.В. Ільїнського, В.І. Марцинкевіча, Н.Н. Гріценко, тощо. Тим не менш, у згаданих працях відсутній аналіз тенденцій у інвестуванні в людський капітал в країнах, що розвиваються, зокрема, в Китаї.

Метою статті є з точки зору суміжних концепцій людського капіталу та інвестицій проаналізувати причини сповільнення інвестицій у людський капітал в Китаї і розглянути можливі заходи подолання цього відставання.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком економічних реформ і впровадженням політики відкритості у Китаї, людський капітал у країні зазнав значного економічного та соціального розвитку і став важливим чинником забезпечення зростання економіки. Тим не менш, залишається багато невирішених проблем, які стосуються інвестування та акумулювання людського капіталу.

Однією з основних проблем є забезпечення зростання інтенсивності інвестування освіти. У табл. 1 наводяться дані, які свідчать про зростання обсягів інвестицій в освіту в Китаї. У 2009 році загальні витрати на освіту становили 724,26 млрд юанів., тоді як наприкінці 2013 цей показник сягнув 1,45 трлн юанів, тобто збільшився більше, ніж удвічі.

Але все рівно, рівень інвестицій в освіту в Китаї залишається низьким, порівняно з розвиненими країнами, що гальмує процес удосконалення людського капіталу, з одного боку, а з іншого, впливає на ефективність використання реального капіталу та на зростання національної економіки. Оскільки при процесі формування людського капіталу інвестиції в освіту вважаються ключовими, основною проблемою Китаю є відставання у цій сфері. Відсоток ВВП, який інвестується в освіту, удвічі менший, ніж середній показник у світі, що залишає Китай далеко позаду розвинених країн. Для досягнення трансформації моделі економічного зростання у Китаї слід запровадити стратегію розвитку людського капіталу, основу на освіті, що передбачає зростання інвестицій у цю сферу.

Таблиця 1 – Національні витрати на освіту в Китаї у 2009-2014 рр.

Рік	Витрати (млрд юанів)
2009	724,26
2010	841,88
2011	981,53
2012	1214,81
2013	1450,07
2014	1650,20

Джерело: [8]

Зростання інвестицій в освіту відбувається поступово, спершу наголос робиться на розвиток обов'язкової початкової освіти, куди спрямовуються основні кошти. Згодом, у міру економічного розвитку, акцент переноситься спершу на повну середню освіту, а потім на розвиток вищої освіти.

Якщо проаналізувати ситуацію в Китаї, очевидно, що на даному етапі країна все ще перебуває на першому етапі, коли основні грошові потоки мали би спрямовуватись на загальну початкову освіту. Але з таблиці 2 очевидно, що у Китаї занадто сильний наголос робиться саме

на вищу освіту, що спричиняє серйозний дефіцит фінансування початкової освіти. Низька частка фінансування урядом початкової освіти впливає на темпи удосконалення якості основної загальноосвітньої підготовки та популяризації обов'язкової освіти, а також спричиняє суттєвий дефіцит в освітній сфері більшості віддалених сільських та депресивних районах.

Таблиця 2 – Порівняння інвестицій у рівні освіти в Китаї (2013 р.)

Освітні групи	Загальний обсяг інвестицій (млн юанів)	Контингент учнів /студентів, млн. чол.	Інвестиції на душу населення (юані)
Вища освіта	5396	2021	26700
Повна середня освіта	4129	8811,6	4685
Початкова освіта	3551	10331,5	3437

Джерело: [8]

Урядові витрати на освіту, частка витрат до ВВП у Китаї продовжують зростати узгоджено з системою фінансування. Згідно з урядовою програмою, у майбутньому спостерігатиметься посилення відповідальності уряду за освіту усіх рівнів і забезпечення зростання освітніх програм. В той же час у Китаї назріла проблема удосконалення якості освіти, зміни традиційної орієнтації навчання на підготовку до іспитів та реформування освітньої структури, яка має відповідати потребам зростаючої економіки. Китай продовжує робити наголос на вищій освіті, намагаючись підготувати висококваліфікованих спеціалістів, які значно покращать показники людського капіталу у країні. В той же час країна намагається зацікавити населення здобуттям необов'язкової повної середньої освіти. Конфігурація освітніх ресурсів демонструє недостатню розвиненість центральних та західних регіонів, а також сільських областей. Розвиток освіти цих регіонів є надзвичайно важливим в контексті зниження нерівномірності розвитку китайських провінцій та подолання відсталості депресивних територій.

З розвитком у Китаї реформ і політики інтеграції у глобальну економіку, потоки робочої сили почали регулюватися ринковими механізмами. Сучасні внутрішні міграційні потоки в основному спрямовані у напрямку село-місто. Внутрішня міграція у Китаї перетворилась у потужний соціальний та економічний чинник, який відіграє значну роль у встановленні ринкової економічної системи у міських та сільських районах. Тим не менш, ці потоки також створюють проблему для розвитку сільських територій Китаю, оскільки найбільш освічена, активна та талановита частка сільського населення намагається при першій нагоді покинути село та перебраться до міста,

що в свою чергу гальмує розвиток сільськогосподарського сектору в Китаї. Втеча людського капіталу з сільських регіонів до міст також посилює тиск на зайнятість міського населення, загострює проблему безробіття, тому в містах намагаються поставити бар'єри припливу населення з сільської місцевості.

Другим напрямком є міжнародна міграція. При нормальних обставинах міжнародна трудова міграція спричиняється різницею в умовах у різних країнах світової економіки. Але в глобальному масштабі, через нестачу висококваліфікованих спеціалістів розвинені країни витрачають великі кошти та застосовують преференційну політику для залучення спеціалістів. Тому в Китаї, як і в багатьох країнах, що розвиваються, спостерігаються процеси «відпливу мізків». Згідно з даними Міністерства управління трудовими ресурсами, з початку 2000-х років загалом з Китаю виїхало 270 000 висококваліфікованих спеціалістів, з яких лише 90 000 повернулось, що безумовно, вплинуло на розвиток економіки Китаю [8].

Основною перешкодою для удосконалення якості людського капіталу в Китаї залишається сегментація ринку робочої сили. Для подолання цієї проблеми необхідно забезпечення вільного руху робітників. Існують побоювання, що внаслідок цього села Китаю знелюдніють. Тим не менш, при відкритому ринку внутрішні міграційні потоки безумовно прийдуть до рівноваги. В той самий час це стане ще одним кроком для покращення якості людського капіталу в Китаї.

Ще однією важливою сферою, яка впливає на формування людського капіталу, є охорона здоров'я. Загалом рівень охорони здоров'я у Китаї є значно нижчим, ніж у розвинених країнах. Високий рівень смертності серед економічно активного населення, значна частка нещасних випадків на виробництві, незадовільний стан здоров'я населення спричиняє складнощі в адаптації до інтенсивних темпів роботи. На даному етапі стан здоров'я населення в містах з року в рік покращується, але сільське населення залишається в незадовільних умовах.

Згідно зі звітом Світового банку у 2014 році на 25% найбільш бідного сільського населення припадало лише 5% витрат на охорону здоров'я. Більшість випадків інфекційних хвороб фіксується у бідних та віддалених регіонах. 50% дітей з сімей, які проживають за межею

бідності, страждають від недоїдання. До 90% дітей з бідних сімей страждають від хронічних хвороб [9].

Сільські території Китаю демонструють величезний попит на медичні послуги, в основному ті, які належать до базової охорони здоров'я. Для виправлення цієї ситуації необхідні значні капіталовкладення у охорону здоров'я населення та профілактичні заходи. У таблиці 3 наведені витрати на охорону здоров'я в різних регіонах Китаю.

Таблиця 3 – Розподіл витрат на охорону здоров'я у Китаї (2014 р.)

Регіон	Витрати (млрд юанів)
Східний регіон	163,257
Центральний регіон	144,827
Західний регіон	85,022

Джерело: [8]

Як видно з табл. 3, найменші витрати – у центральному та західному регіонах. Загалом, витрати на охорону здоров'я у західному регіоні складають близько половини витрат, які здійснюються у східному регіоні. З іншого боку, саме в західному регіоні система охорони здоров'я розвинена найгірше.

Для забезпечення удосконалення охорони здоров'я у Китаї заплановано медичну реформу, пов'язану з соціальним страхуванням. Реформа, зокрема, передбачає пропаганду здорового харчування та здорового способу життя, встановлення національної системи спостереження, профілактики та лікування основних хвороб. Втілення національного плану охорони здоров'я також відіграватиме значну роль для покращання якості людського капіталу в Китаї.

Висновки. Інвестиції в людський капітал – це один з чинників економічного зростання. Накопичений людський капітал стане джерелом майбутнього процвітання країни. Лише збільшення інвестицій у розвиток людського капіталу, раціональний розподіл ресурсів сприятимуть адаптації нової моделі економічного зростання.

Для досягнення сталого економічного зростання Китай потребує втілення довготермінової стратегії інвестування у розвиток людського капіталу, що передбачає спільні зусилля уряду, суспільства та ряду організацій. Покращання якості людського капіталу неодмінно призведе до зростання доходів громадян і стане основною зростання споживчого попиту. Це посилить внутрішній базис економічного зростання. Втілення цієї стратегії не принесе негайних результатів і є обмежене багатьма чинниками, зокрема, тягарем постійного зростання кількості населення в Китаї та незбалансованою структурою економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Smart A., Hsu J.-Y. The Chinese diaspora, foreign investment and economic development in China // *The Review of International Affairs*. – 2004. – № 3. – P. 544-566.
2. Zhuang G., Wang W. Migration and trade: the role of overseas Chinese in economic relations between China and Southeast Asia.// *International Journal of China Studies*. – 2010. – № 1. – P.174-193.
3. Zhang H., Van Den Bulcke D. Internationalisation of ethnic Chinese-owned Enterprises: A Network Approach. // *The Globalisation of Chinese Business Firms* / ed. By Yeung, H. W. - London: MacMillan, 2000 – P.154 - 243
4. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй/ Адам Сміт – Київ:Порт-Рояль, 2001 – 596 с.
5. Schultz T.W. Investment in human capital// *The American economic review*. – Vol. 51, No1, - 1961, - pp.1-17
6. Архипов А.И. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – М., 2001. – Режим доступа: <http://yas.yuna.ru>
7. Becker, G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education./ Gary S. Becker - 2d ed. -New York: Columbia University Press for NBER, 1975 – 231 p.
8. China Statistical Yearbook 2015.
9. World Development Reports 2015 - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>